

## ΜΕΡΟΣ Β΄: Η ΘΕΟΔΩΡΑ ΣΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ

### ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄ Η ΑΡΕΤΗ ΚΑΙ Ο ΦΕΜΙΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ

#### 1. Εισαγωγή

#### 2. Βασική αρχαία πηγή

##### Προκόπιος

#### 2.1.1 Η αρετή της

Ο Προκόπιος, παρά τα κρίματα, τις συκοφαντίες και όλα τα «απεχθή» παραπτώματα που αποδίδει στη Θεοδώρα της *Απόκρυφης Ιστορίας*, δικαιολογώντας έτσι τον χαρακτηρισμό της ως «ληβελλογράφημα», παρά ταύτα, ο ίδιος ιστορικός κάνει μια πλήρη στροφή αναφορικά με την αρετή της ως αυτοκράτειρας και συζύγου του Ιουστινιανού. Κανείς, όσο και αν το επιθυμεί δεν δύναται να της προσάψει οτιδήποτε μεμπτό στο θέμα της ιδικής της ηθικής, επιμένει ο ιστορικός και μας μεταφέρει στην περίπτωση του ανδροπρεπούς βάρβαρου οικονόμου της, Αερόβινδου.<sup>1</sup> Τότε, στις φημολογίες περί παράφορου ερωτικού πάθους μεταξύ των δύο, η Αυγούστα, προκειμένου να απομακρύνει από την ίδια κάθε κατηγορία, βασάνισε σκληρά και αναίτια τον «άμοιρο» δούλο, ο οποίος έκτοτε εξαφανίσθηκε, πιθανά με μέριμνα της αυγούστας.<sup>2</sup>

#### 2.1.2 Ο φεμινισμός της

Σχετικά με τον φεμινισμό της Θεοδώρας, αρκετά έκδηλο στους άλλους συγγραφείς της συγκεκριμένης μελέτης, στον Προκόπιο δεν θα μπορούσαμε να πούμε πως εμφανίζεται ιδιαίτερα, ή και απομονώνεται από τον ιστορικό ως δυνατό σημείο

<sup>1</sup>Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμεν., τόμ. VI, κεφ. XVI, πργφ. 11, σσ. 190-192.

<sup>2</sup>Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμεν., τόμ. VI, κεφ. XVI, πργφ. 11-17, σσ. 190-194.

αναφοράς στη σύνευνη του Ιουστινιανού. «Ὑλλ? καq Ἐπ.σρ Βμαρτάδων τἄν Τς τἌ σῖμα κολάσεις τ« Θεοδώρν Τπινοεῖν Τπιμελ.ς εν...Ρν δῆ τινες Τρρίπτουν αἘτάς Αφ ἘψηλοἘ νύκτωρ, ταύτq τε τῖς Ακουσίου μεταβολῖς Απηλλάσσοντο». Στο σημείο αυτό εξιστορείται, από τον Καισαρέα χρονικογράφο, πως η Θεοδώρα, αφού έκτισε στην Ασιατική ακτή του Βοσπόρου ένα μοναστήρι αποκαλούμενο το της «Μετανοίας», κατόπιν εγκατέστησε εκεί πεντακόσιες, περίπου, παραστρατημένες γυναίκες, με σκοπό τη μεταμέλεια και αλλαγή του τρόπου ζωής τους. Όμως κάποιες εξ αυτών, αντιδρώντας σε τέτοιου είδους εξαναγκασμό, έπεσαν από ψηλά, δίνοντας έτσι ένα τραγικό τέλος στη βασανισμένη τους ύπαρξη.<sup>3</sup> Επίσης, από τον Προκόπιο και μάλλον σκόπιμα, αναφέρεται το φαινόμενο διαφθοράς όλων σχεδόν των γυναικών του Βυζαντίου της εποχής εκείνης, οι οποίες, αν και περιπεσούσες στο αμάρτημα της μοιχείας, εν τούτοις, δεν τιμωρούνταν από την Θεοδώρα. Αντίθετα, έχοντας το δικαίωμα να κατασυκοφαντούν άδικα τους συζύγους των στα δικαστήρια και τοιουτοτρόπως να επιτυγχάνουν την καταδίκη αυτών σε μαστίγωμα καθώς και εγκλεισμό τους στη φυλακή, συνέχιζαν με τους «μοιχούς» τον έκλυτο βίο τους. Όλα αυτά, υπό την «προστασία» και «τις ευχές» της αυγούστας Θεοδώρας, η οποία, ως ελεύθερη και δυναμική ύπαρξη, πιστεύω πως διέθετε ικανά αποθέματα φεμινισμού. Επαρκούς δηλαδή στήριξης του φύλου της, συμπαραστάσης της στα προβλήματα των θηλέων υπηκόων της, αλλά και συμβολής της στην καταξίωση και ενίσχυση της θέσης της γυναίκας στη βυζαντινή κοινωνία.<sup>4</sup>

Έπειτα από μια τόσο απαξιωτική και καταδικαστική περιγραφή της κυβερνητικής πολιτικής της Θεοδώρας από τον Προκόπιο, έχω τη γνώμη, ότι δίκαια ο ερευνητής θα προβληματιζόταν με την άρνηση που διαποτίζει την κάθε φράση του, πιθανά, συνομήλικου της κόρης του Ακακίου, χρονικογράφου. Επιπλέον, πιστεύω, ότι η υπερβολή που τόσο έντονα διαφαίνεται στο παραπάνω κείμενο, όχι μόνο καθιστά «υπό αμφισβήτηση» κάποια από τα προαναφερόμενα δεδομένα που σφράγισαν την παραμονή της Θεοδώρας στο θρόνο του Βυζαντίου, αλλά συμβάλει και στην

<sup>3</sup>Το περιστατικό αυτό που αναφέρεται τόσο στην *Απόκρυφη Ιστορία*, όσο και στο *Περί Κτισμάτων* του Προκοπίου, στην μεν πρώτη, η ίδρυση του οίκου αυτού περιγράφεται από τον Προκόπιο ως πράξη τυραννίας και καταναγκασμού, ενώ, στο *Περί Κτισμάτων*, ο ίδιος συγγραφέας πλέκει το εγκώμιο μιας Θεοδώρας φιλέσπλαχνης· ενδιαφερόμενης μόνο για το καλό και τη σωτηρία των υπηκόων της και, ιδιαίτερα των ομοφύλων της, απόρων και ταλαιπωρημένων γυναικών: βλ. Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμ., τόμ. VI, κεφ. XVII, πργφ. 5-6, σ. 198, πρβλ. Προκοπίου, *Περί Κτισμάτων*, αρχ. κείμ., τόμ. VII, κεφ. XII, πργφ. 11.

<sup>4</sup>Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμ., τόμ. VI, κεφ. XVII, πργφ. 24 - 26, σ. 204.

απρόθυμη μελέτη μιας σειράς αρχαίων βυζαντινών ντοκουμέντων, καθώς και Ιουστινιανός και σε αυτό το σημείο αναρωτιέμαι το λόγο. Γιατί άραγε; Μήπως μόνη της και από την πρώτη στιγμή δεν εξομολογήθηκε «αβίαστα» στον σύντροφό της το μεγαλύτερο μέρος του «αμαρτωλού» παρελθόντος της; Ποιο επιπλέον επιβαρυντικό στοιχείο θα ήταν δυνατό να προστεθεί, παρά, επιτέλους, η δική της λύτρωση; Η επιβεβαίωσή της σα «μάννα» και, το σημαντικότερο, η ανέλπιστα επανεμφάνιση του χαμένου της αγοριού που, ως ευλογία Θεού, της στάλθηκε για να καταπραΰνει τη στείρα της ζωή και να επιβεβαιώσει την ύπαρξή της ως γυναίκα;<sup>5</sup>

### **3. Σύγχρονοι βυζαντινολόγοι – Ιστορικοί συγγραφείς**

#### **3.1 C. Diehl**

##### **3.1.1 Η αρετή της**

Και ο C. Diehl αναφέρεται στην άμεπτη συμπεριφορά και εντιμότητα της Θεοδώρας και τονίζει πως, όχι μόνο οι άλλοι συγγραφείς, αλλά και αυτός ακόμη ο εχθρός της, Προκόπιος, σιωπούν και, με τη συγκεκριμμένη στάση τους, παραδέχονται την άψογη ηθική και αρετή της. Όλα τα, δήθεν, σκάνδαλα που κατά καιρούς και τόσο απροβλημάτιστα της απεδόθησαν, αφορούσαν δε, ερωτικές ιστορίες της αυγούστας είτε με τον Θεοδόσιο, εραστή της Αντωνίνας, είτε με τον οικονομολόγο, Πέτρο Βαρσύμη ή και τον δούλο Αρεοβίνδη, θεωρήθηκαν ως «άνευ λόγου» και χωρίς καθόλου να την ενοχοποιήσουν. Οι φήμες περί ελευθεριότητας των ηθών της Θεοδώρας αλλά και κάθε, τυχόν, ερωτικό της παραστράτημα, ουδόλως θα έπρεπε να σοκάρουν και αφορούν αποκλειστικά τον ίδιο τον Ιουστινιανό, αποφαίνεται ο γάλλος βυζαντινολόγος και, παρ' ότι δεν επιμένει για το «ανεπίληπτον» της αυγούστας, εν τούτοις, υποθέτει πως μια προσεκτική εξέταση των γεγονότων, θα επιβεβαίωνε την «άψογη» αρετή της. Διότι, είναι πολύ πιθανό, κατά την άποψή μου, η πρώην εταίρα, ίσως, μεταμελημένη και απεχθανόμενη το «μιαρό» παρελθόν της, να θέλησε να γίνει

---

<sup>5</sup>Προκοπίου, *Απόκρυφη Ιστορία*, αρχ. κείμεν., τόμ. VI, κεφ. XVII, πργφ. 16-23, σσ. 202-204.

αυστηρή φρουρός ηθικής και συμπονετική προστάτις των ανυπεράσπιστων γυναικών.<sup>6</sup>

### 3. 1.2 Ο φεμινισμός της

Κατά τον C. Diehl, η Θεοδώρα, πέρα από τα μέτρα που θέσπισε για διοικητική και οικονομική μεταρρύθμιση, συνέτεινε σημαντικά στη θέσπιση νομοθετικών διατάξεων για τη στήριξη και βελτίωση της ζωής των γυναικών. Κατόπιν επιρροής και ουσιαστικής της παρέμβασης και σε αντικατάσταση των παλαιότερων, αυστηρών και μεροληπτικών νόμων του Ιουστινιανού, αντιπαρεβλήθησαν νέοι και βελτιωμένοι στα σημεία, τα σχετικά με τη θέση της γυναίκας στο γάμο Έτσι, οιαδήποτε κακομεταχείριση της συζύγου από τον άνδρα της, κακή διαγωγή του προς αυτήν, ξυλοδαρμός της από τον σύζυγο, άδικη συκοφαντία της για μοιχεία, διώξιμο της από το σπίτι ή και προώθησή της στην ακολασία, θεωρούνταν, πλέον, σοβαρά αδικήματα και ετύγχανον ποινικής δίωξης και φυλάκισης.<sup>7</sup> Όσο για την αυστηρότητα της Θεοδώρας στη δημόσια ηθική, από τον Diehl εξιστορούνται τα ίδια, με τον Προκόπιο, περιστατικά, όμως, με αρκετά διαφορετική απόδοση.<sup>8</sup> Εκεί, κατά την άποψή μου, διαφαίνεται, η, ίσως, καλοπροαίρετη πρόθεση του βυζαντινολόγου να παρουσιάσει, αφ' ενός μεν μια Θεοδώρα δίκαια αυστηρή, μια μονάρχισσα, που πασχίζει να σώσει άτυχες ομόφυλές της από τον χαμό, και αφ' ετέρου, μια φίλαρχη, δεσποτική, καχύποπτη και, κάποιες φορές, άνευ ηθικών φραγμών, Δέσποινα, η οποία μπροστά στα συμφέροντά της και για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας, δεν διστάζει να καταστρέψει ζωές άλλων γυναικών ή υπηκόων της γενικά.<sup>9</sup>

<sup>6</sup>C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. II, κεφ. IV, σσ. 69-74.

<sup>7</sup>Από τον C. Diehl αναφέρεται η περίπτωση του ευειδούς αρμενίου αξιωματικού Αρταβάνη, που υπηρετώντας στην Αφρική, έσωσε από στασιαστές την Πρεζέκτα, νεαρή γυναίκα του νεκρού διοικητή, Αρεοβίνδη και ανηψιά του Ιουστινιανού. Όταν οι δύο νέοι ζήτησαν την άδεια του αυτοκράτορα για να παντρευθούν, εκείνος, όχι μόνο δέχθηκε, αλλά και γέμισε τον γαμπρό με τιμές και αξιώματα. Ενώ, όμως, όλα πήγαιναν κατ' ευχήν, παρουσιάσθηκε, ξαφνικά, η από χρόνια χαμένη σύζυγος του Αρταβάνη, απαιτώντας τα νόμιμα δικαιώματά της. Η Θεοδώρα, αμετάπειστη στη λύση των ιερών δεσμών του γάμου, υποχρέωσε τον «άπιστο» αξιωματικό να πάρει πίσω τη γυναίκα του και πάντρεψε την Πρεζέκτα με άλλον άνδρα: βλ. C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. II, κεφ. X, σσ. 129-132.

<sup>8</sup>Προσωπικά πιστεύω, ότι την κάποια απουσία του «αμερόληπτου», και της καλής θέλησης, ως προς την κατανόηση της «οντότητας» Θεοδώρα, από τον Προκόπιο, αντικαθιστά η θετική προδιάθεση του C. Diehl, ή εκ μέρους του κατανόηση της εποχής και των ανθρώπων της και, πιθανόν, η λήψη νέων στοιχείων, που ο βυζαντινολόγος απέσπασε από έργα άλλων αρχαίων συγγραφέων: βλ. C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. II, κεφ. X, σσ. 129-136.

<sup>9</sup>C. Diehl, *Θεοδώρα*, κεφ. μέρ. II, X, σσ. 132-133.

Επίσης, ο Γάλλος βυζαντινολόγος διατείνεται πως η Θεοδώρα γνώριζε πολύ καλά πόση ντροπή και αθλιότητα μπορούσε να υποστεί μια γυναίκα. Η ίδια, ξεφεύγοντας από τη διαφθορά και εκμεταλλεύομενη, πιστεύω, τη νέα της πανίσχυρη θέση, έγινε, πρόθυμα, μια εθελόντρια «κοινωνική λειτουργός», ταγμένη στην αναμόρφωση των ηθών. Με προσωπική εμπειρία στη διαφθορά της πρωτεύουσας και έχοντας υπ' όψιν της τους άδικους νόμους, τα παράνομα συμβόλαια, την άνιση και άθλια μεταχείριση των γυναικών ηθοποιών, αλλά και το ελεεινό εμπόριο της σάρκας, η αυγούστα συνετέλεσε στη θέσπιση νέων σωτήριων νόμων. Διαταγμάτων, τα οποία με νέες καινοτομίες, αυστηρές κυρώσεις και, το πιο σημαντικό, με τη δική της ενίσχυση και συμβολή, εξανάγκασαν ανέντιμους «θεατρώνες» και επιχειρηματίες να συμμορφωθούν και να αποκαταστήσουν την αξιοπρέπεια, τα ελεύθερα συμβόλαια και τα δικαιώματα των γυναικών ηθοποιών.<sup>10</sup> Όσο για τους «λένονες», τα βλαβερά αυτά παράσιτα, με εντολή της αυτοκράτειρας εδιώχθησαν από την πόλη, αφού πρώτα δήλωσαν το ποσόν της τιμής της «αναίσχυντης» αγοράς των νεαρών θυμάτων τους, τα οποία στάλθηκαν πίσω στις οικογένειές τους με έξη, συνολικά, χρυσά νομίσματα<sup>11</sup>, και καινούργια ενδυμασία. Αναφορικά με τα ορφανά νεαρά κορίτσια, η Θεοδώρα έκτισε άσυλο θαλπωρής και προστασίας των, ενώ, για τις «μεταμελημένες» εταίρες, ίδρυσε το γνωστό μοναστήρι της «μετανοίας».<sup>12</sup>

Εν κατακλείδι, όλα τα παραπάνω δεδομένα που αναφέρει ο Γάλλος βυζαντινολόγος σχετικά με τον «φεμινισμό» της Θεοδώρας των μέσων χριστιανικών χρόνων, απέχουν πολύ από τις απαιτήσεις μιας αντίστοιχης «τάσης» του σήμερα. Όμως, υποθέτω πως η πρόην ταπεινή εταίρα που, παρά τα ελαττώματα και πάθη της, κατάφερε με αξιοπρέπεια και σοβαρότητα να αναρριχηθεί στο βάθρο της υπέρτατης εξουσίας και να συνδράμει στα κοινωνικο-ηθικά προβλήματα της εποχής της, κάτι θα μπόρεσε να προσφέρει. Ακόμη και αν σε κάθε της απόπειρα στήριξης της δημόσιας ηθικής, συνέβαιναν παραλήψεις και λάθη, με ορατή την πολιτική σκοπιμότητα, το συμφέρον

---

<sup>10</sup>Από τον C. Diehl αναφέρεται, ότι η ποινή των παράνομων συμβολαίων από θεατρικούς επιχειρηματίες τιμωρούνταν με εξορία, δήμευση περιουσίας και επιβολή χρημάτων. Όσο για την υπόληψη και δικαιώματα των ηθοποιών και μιμάδων της εποχής, αυτά αναφέρονται στο κεφάλαιο που πραγματεύεται τη ζωή της ως μιμάδα-θεατρίνα: βλ. C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. II, κεφ. X, σσ. 134-135.

<sup>11</sup>Η αυτοκράτειρα Θεοδώρα, πρόην δυστυχημένη νεαρή ύπαρξη και, η ίδια, τραγικό θύμα των προαγωγών, θέλησε να επιλύσει, ει δυνατόν, οριστικά το θέμα της εκμετάλλευσης γυναικών. Ταυτόχρονα επιθυμώντας να δείξει τις καλές της προθέσεις, χάρισε στους γονείς των πουλημένων από τους πτωχούς γονείς τους μικρών κοριτσιών, τα πέντε χρυσά νομίσματα που πλήρωσαν, καθώς και ένα παραπάνω, ως δώρο: C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. II, κεφ. X, σ. 135.

<sup>12</sup>C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. II, κεφ. X, σσ. 135-136.

ή και τον εγωκεντρισμό, η Θεοδώρα παράλληλα, πρόσφερε. Οι νεωτεριστικοί και «προχωρημένοι», για την νοοτροπία του «τότε», καθαρά φεμινιστικοί νόμοι, τα κτίρια και η οικονομική αρωγή για τις πάσχουσες ομόφυλές της, μπορεί να μη συνοδεύονταν πάντα από τα ιδανικά κίνητρα αυτής που τους ενέπνευσε. Εν τούτοις, κάπου ανάμεσά τους υπήρχε, ίσως, και ένας αλτρουϊσμός, που από κοινού με την ευαισθησία της αυγούστας εγιναν αιτία να συνταχθεί μια διαταγή της Θεοδώρας, με τα ακόλουθα «ευγενικά» λόγια, που αποτελούν μια ιδιαίτερη τιμή για τη φεμινίστρια άνασσα του Βυζαντίου του 6<sup>ου</sup> μ. Χ. αι., συζύγου του Ιουστινιανού του Α.΄

«Διορίσαμε άρχοντες για να τιμωρούν τους ληστές και κλέφτες χρημάτων: δεν οφείλουμε τάχα, περισσότερο ακόμη, να καταδιώκουμε τους ληστές της τιμής και τους διαφθορείς της αγνότητας;»<sup>13</sup>

## 3.2 Κ. Θεοχάρους

### 3.2.1 Η αρετή της

Ο Κ. Θεοχάρους, σε σχετική ταύτιση με τον Προκόπιο, καθώς και τους λοιπούς σύγχρονους συγγραφείς της συγκεκριμένης μελέτης, χωρίς ιδιαίτερα παραδείγματα, εν τούτοις, αποδέχεται την ενάρετη στάση της Θεοδώρας, καθ' όλη της διάρκεια της κοινής της ζωής με τον Ιουστινιανό.<sup>14</sup>

### 3.2.2 Ο φεμινισμός της

Η Θεοδώρα του Θεοχάρους, «φιλεύσπλαχνη και γενναιόδωρη», βοηθούσε απόρους και ορφανά, ενώ, συχνά επισκεπτόταν φιλανθρωπικά ιδρύματα και κυρίως γηροκομεία, τόσο, που οι υπήκοοι της, της απέδωσαν το προσωνύμιο της «Αγίας». Όσο για τις άλλες της ιδιότητες που έχουν, ήδη, υπερτονισθεί, ο μυθιστοριογράφος ισχυρίζεται πως, ναι μεν συμφωνεί με τον, σύγχρονο της αυγούστας, Προκόπιο, θεωρώντας τον ως την κυριώτερη ίσως πηγή για τη μελέτη της Θεοδώρας, αλλά, κατά την άποψή μου, τον βρίσκει και αρκετά προκατειλημένο, ενώ, για τον βυζαντινολόγο Diehl, ισχυρίζεται πως, αν και ηπιότερος και πιο ευγενικός στα

<sup>13</sup>C. C. Diehl, *Θεοδώρα*, μέρ. II, κεφ. X, σσ. 129-136.

<sup>14</sup>βλ. Κ. Θεοχάρους, *Αυγούστα Θεοδώρα*, μέρ. V-VIII, σσ. 261-354.

συγγραφόμενά του σχετικά με την κόρη του Ακακίου, είναι, ταυτόχρονα, αντικειμενικότερος και αμερόληπτος.<sup>15</sup>

### 3.3 P. Cezaretti

#### 3.3.1 Η αρετή της

Αναφορικά με την αρετή της Θεοδώρας, και ο P. Cezaretti, σύμφωνα με τον Προκόπιο καθώς και τους άλλους σύγχρονους συγγραφείς αυτής της μελέτης, δεν έχει να προσάψει τίποτε το μεμπτό στην αυτοκράτειρα. Αναφέρεται μόνο σε κάποιες υποψίες για έναν ευειδή οικονόμο της τον Αερόβινδο, ο οποίος όμως εξαφανίστηκε, προκειμένου να σωθεί η υπόληψη της «σεπτής» αυγούστας.<sup>16</sup>

#### 3.3.2 Ο φεμινισμός της

Ο P. Cezaretti, στο σημείο αυτό, αρκετά σύμφωνος με το σκεπτικό του Προκοπίου, αποφαίνεται πως η Θεοδώρα, είτε εκ φύσεως, είτε χάρη του «τυπικού» και των υπχρεώσεων της αυλής, περισσότερο από φιλογυνία παρά από φιλανθρωπία, ευσπλαχνιζόταν και ελεούσε τις γυναίκες υπηκόους της. Έτσι, μέσω του Ιουστινιανού, αρχικά, εισήγαγε τον νόμο «*De nuptiis*» που επέτρεπε στις μετανοημένες ηθοποιούς να παντρεύονται με άνδρες «υψηλής καταγωγής». Φρόντισε επίσης για την οικονομική αυτονομία των γυναικών, για το δικαίωμα κληρονομιάς,<sup>17</sup> την εξίσωση των δύο συζύγων μετά τον γάμο, όπως και το σπουδαιότερο, απηγόρευσε την πορνεία, έκλεισε τους οίκους ανοχής και έδιωξε τους προαγωγούς από όλη την επικράτεια. Τέλος η Θεοδώρα, με σκοπό να επανεντάξει στην κοινωνία τις πρώην «γυναίκες ελευθερίων ηθών», ίδρυσε γι αυτές ένα μοναστήρι, το της «μετανοίας». Για αυτό το έργο της, η Θεοδώρα δέχθηκε αρνητικές κριτικές, καθότι εικαζόταν ότι καταπίεζε την ελεύθερη φύση των παραστρατημένων γυναικών και δεν τις επέτρεπε να ζήσουν κατά τον τρόπο που οι ίδιες ήθελαν.<sup>18</sup>

<sup>15</sup>Κ. Θεοχάρους, *Αυγούστα Θεοδώρα*, μερ. IV, κεφ. VIII, σσ. 250-254.

<sup>16</sup>P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ. XIII, σσ. 344 -345.

<sup>17</sup>Βλ. P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ. XIII, σ. 328.

<sup>18</sup>P. Cezaretti, *Θεοδώρα*, κεφ. XIII, σσ. 327-338.

### 3.5 Γ. Ρούσσο

#### 3.5.1 Η αρετή της

Κατά τον Γ. Ρούσσο, η αρετή της Θεοδώρας, η αδιαμφισβήτητη τόσο από τον Diehl, τον Θεοχάρους και τον P. Cezaretti πλην του G. Rachet, αλλά και από τον ίδιο τον αυστηρό της επικριτή Προκόπιο, κλονίσθηκε και παρ' ολίγο να καταρρεύσει από τρεις «μεγάλους» «πλατωνικούς» της έρωτες, με επιτελείς του « Ιερού Παλατίου». Σχετικά, ο ιστορικός συγγραφέας αναφέρεται στο αισθηματικό δράμα που η αυτοκράτειρα βίωσε στο αυτοκρατορικό δώμα, εξ αιτίας της κρυφής και ανικανοποίητης ερωτικής της επιθυμίας για έναν καλοφτιαγμένο εκατόνταρχο και από το οποίο σύντομα συνήλθε, μόλις αντελήφθηκε τη μικροπρέπεια και τον επαρμένο χαρακτήρα του.<sup>19</sup> Μετά το πέρας κάποιου χρονικού διαστήματος, σε αντίφαση με την αποφασιστικότητα και το επίκτητο « ατσάλινο» του χαρακτήρα της, η Θεοδώρα, σαν να δοκιμαζόταν από τη μοίρα, για μια ακόμη φορά παρεκτράπηκε συναισθηματικά. Στην περίπτωση αυτή, κατακλύσθηκε από μια «έντονη» συμπάθεια προς τον νεαρό γραμματέα της, Θεοδόσιο, κατ' άλλους συγγραφείς εραστή της έμπιστης βοηθού της Αντωνίνας.<sup>20</sup> Από τον Γ. Ρούσσο, αναφέρεται μια σχέση «θυελλώδης», η οποία, όχι μόνο κατέληξε στη, μάλλον, «άδικη» και αποτρόπαιη εκτέλεση του αγαπημένου της,<sup>21</sup> όμως, πιστεύω, ότι έφερε ταυτόχρονα στην επιφάνεια τις αδυναμίες της πρώην εταίρας. Τις ανομολόγητες εκείνες «ερωτικές» της επιθυμίες και συναισθήματα, που, κρυμένα βαθιά μέσα στο υποσυνείδητό της, ξαφνικά βγήκαν στην επιφάνεια χειμάρωδη και εξουσιαστικά, απειλώντας να καταστρέψουν τη «άψογη» έως τότε σχέση της Θεοδώρας με τον Ιουστινιανό. Τέλος, ως ύστερη μέχρι και του θανάτου της αισθηματική περιπέτεια της Θεοδώρας, αναφέρεται η προσήλωσή της στον κατά πολύ νεώτερό της, Ανθέμιο, που σύμφωνα με τον συγγραφέα, εξελίχθηκε για την ίδια, σε μια βασανιστική και χωρίς ανταπόδοση αγάπη. Πέραν αυτού όμως, κανείς, μήτε η πιο νοσηρή φαντασία δεν θα μπορούσε να προβλέψει ότι αυτό το νεαρό παιδί, ο ευαίσθητος και ευγενικός υπάλληλος της αυτοκράτειρας, θα αποδεικνυόταν, σύμφωνα με πληροφορία από τον ίδιο τον Ιουστινιανό και σαν την τραγικότερη αποκάλυψη σε μια γυναίκα, ο χαμένος

<sup>19</sup>Γ. Ρούσσου, *Φλογισμένη Πορφύρα*, κεφ. ICV-C, σσ. 210-220.

<sup>20</sup>Γ. Ρούσσου, *Φλογισμένη Πορφύρα*, κεφ. ICIX-CILIII, σσ. 218-317.

<sup>21</sup>Γ. Ρούσσου, *Φλογισμένη Πορφύρα*, κεφ. CILII-CILIV, σσ. 310-315.



γιος της Θεοδώρας. Το «πολυθρηνημένο» της παιδί, καρπός της σχέσης της με τον Εκήβολο, το οποίο, αλλίμονο, αντί να το χαρεί έπειτα από τις αποκαλύψεις και την ηρεμία που ακολούθησε, το έχασε πάλι και αυτή τη φορά εξ αιτίας της ερωτικής του απογοήτευσης από τη σχέση του με την Αντωνίνα.<sup>22</sup>

### 3. 5.2 Ο φεμινισμός της

Εν αντιθέσει με τον Προκόπιο και τους άλλους σύγχρονους συγγραφείς αυτής της μελέτης, ο Γ. Ρούσσο δεν αναφέρεται διόλου σε πράξεις αλληλεγγύης και ευσπλαχνίας της Θεοδώρας προς τις ομόφυλες υπηκόους της. Προσωπικά, έχω την άποψη πως αυτό δεν επετεύχθηκε λόγω των συναισθηματικών προβλημάτων και της δυστυχίας, που επί ένα μεγάλο χρονικό διάστημα ταλάνισαν τη ζωή της αυτοκράτειρας.<sup>23</sup>

## 4. Συμπεράσματα

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο σχετικά με την αρετή της Θεοδώρας, Προκόπιος, C. Diehl, P. Cezaretti, K. Θεοχάρους και Γ. Ρούσσο, επιβραβεύουν τη σεπτή και έντιμη στάση της αυτοκράτειρας, καθ' όλη τη διάρκεια του βίου της στο πλευρό του Ιουστινιανού. Όσο για τον «φεμινισμό» της Θεοδώρας, έναν δηλαδή όρο που δεν χρησιμοποιούνταν στην εποχή της αλλά είναι δυνατόν να ταυτιστεί με τον ενδιαφέρον της για τη γυναίκα-υπήκόό της, ο Προκόπιος της αποδίδει μια φιλογυνία και όχι ευσπλαχνία προς κάθε κατατρεγμένη ομόφυλή της. Επιπρόσθετα, αναφορικά με τις απόψεις των υπολοίπων σύγχρονων συγγραφέων της μελέτης, ενώ, C Diehl, P. Cezaretti και Γ. Ρούσσο αναφέρονται με λεπτομέρειες στα φεμινιστικά «δρώμενα» της Θεοδώρας, ο G. Rachet απέχει τελείως και ο K. Θεοχάρους συμμετέχει στο θέμα γενικά και «εν συντομία».

<sup>22</sup>Γ. Ρούσσου, *Φλογισμένη Πορφύρα*, κεφ. LXII-CCVIII, σσ. 138-446.

<sup>23</sup>Γ. Ρούσσου, *Φλογισμένη Πορφύρα*, κεφ. ICV-CIC, σσ. 210-410.